

ngv

Nederlandse
Genealogische
Vereniging

Gens
Propria

Nr. 101

Feb 2021-01

Afdeling Kennemerland

Inhoud

Voorwoord.....	2
Programma 2020.....	4
Voorouder spreekuur.....	4
De spaanse griep in krantenberichten	4
De doodstraf in Zandvoort.....	10
Een bijstandsmoeder in de 18e eeuw	12

Voor pagina:

Galgenveld op de Groenmarkt in Haarlem

Gaarne ontvangen wij uw kopij zo
spoedig mogelijk doch uiterlijk op

1 april 2021

Het redactieadres van Gens Propria is
Kostverlorenstraat 109^a 2042PE Zandvoort.

E-mail: I.j.d.jong@casema.nl

Voorwoord

Vanuit Kennemerland is weinig prettig nieuws te melden. We kunnen niets ondernemen, het gebouw "de Schakel" is gesloten, officieel nog tot 1 maart maar het is nu al bekend dat het verlengd gaat worden. Voor we daar zijn, zal dat met de ontwikkelingen en het handhaven van de lockdown en extra maatregelen nog wel even langer duren. Ook het bezoeken van archieven is er niet eenvoudiger op geworden, maar gelukkig hebben we internet. Het werk bij het digitaliseren heeft een ongekende hoeveelheid informatie voor thuis opgeleverd.

Bij mijn start van de hobby genealogie in de zestiger jaren van de vorige eeuw was onderzoek alleen mogelijk door het bezoeken van de stads-, regionale-, of provinciale archieven. Dit levert nu zeer veel leuke herinneringen op. Rondlopen in kleine stadjes waar je eigenlijk nooit komt maar omdat mijn voorouders er vandaan kwamen heb ik er vele bezocht.

Wat deden we in deze archieven? Uit de aktes van de burgerlijke stand werden de basisgegevens genoteerd zoals geboortedatum en plaats, huwelijksdatum en plaats, overlijdensdatum en plaats. In het vroegste begin werden niet alle kinderen genoteerd. Een kopie van de akte kon worden gemaakt waarbij men verplicht was dan om er leges over te betalen. Als we nu zoeken dan doen we dat met WieWasWie, daar zijn heel veel digitale aktes aan gekoppeld en kunnen worden ingezien of gedownload. Waar nog geen digitale aktes aan zijn gekoppeld kunnen we uitgebreid zoeken via www.genver.nl dat is gekoppeld aan Family Search.

Het heeft mij toch nog een aantal gedetailleerde gegevens opgeleverd die ik in de vroegste periode van mijn hobby niet had opgemerkt of opgeschreven.

Het opschrijven was in die jaren een probleem op zich. Ik kende de kwartierstaten nog niet en een computerprogramma hadden we toen ook nog niet, maar wel een grote berg aantekeningen. Je eerste gegevens nalopen via WieWasWie heeft bij mij een aantal correcties opgeleverd.

60 jaar geleden is door mij ten onrechte vaak de aktedatum genoteerd in plaats van de datum van de gebeurtenis. Niemand had mij verteld dat mijn Opa op een binnenvaarttuig was geboren; wel leuk maar het geeft ook direct weer werk. Wat voor binnenvaartschip was het, waarom lag het in Den Helder, waar kwam het schip vandaan, hoe heette het schip en wat vervoerde het schip? Kortom, je hoeft je niet te vervelen want het internet geeft afleiding voor de coronatijd.

Leendert de Jong

Programma 2021

In verband met de Corona pandemie zijn er op dit moment geen lezingen te organiseren. In de volgend Gens Propria hopen wij U nader te informeren over onze plannen voor het nieuwe jaar.

Voorouder spreekuur.

In verband met de Corona beperkingen is er op dit moment geen voorouder spreekuur. Het bezoek aan en de vrijheid in het archief zijn beperkt en wel van dien aard, bijvoorbeeld 1,5 meter afstand houden, dat wij geen mogelijkheid hebben om op basis van deze afstand U te kunnen helpen. Wij hebben dan ook moeten besluiten om het voorouderspreekuur tot nader te moeten stoppen..

DE SPAANSE GRIEP IN KRANTENBERICHTEN

Het Coronavirus houdt de wereld in zijn ban. Een vergelijking dringt zich op met 100 jaar geleden, toen een viruspandemie als een vloedgolf over de hele wereld spoelde en vele slachtoffers maakte.

Inmiddels wordt aangenomen dat de pandemie van de vorige eeuw zijn oorsprong had in de VS. Omdat de Spaanse media er als eerste over berichtten, kreeg het de bijnaam Spaanse griep of Spaanse ziekte.

In deze bijdrage wil ik laten zien, met behulp van een aantal berichten uit lokale Nederlandse kranten, waaronder het Haarlems Dagblad, hoe het virus zich hier ontwikkelde. Wat het betekende voor het Haarlemse sterftcijfer, is af te leiden uit een statistische vergelijking van het aantal overlijdensaangiftes in de burgerlijke stand, tussen de maanden waarin het virus op zijn hoogtepunt raakte, en die van het jaar ervoor.

Begin juli 1918 verschijnen in de Nederlandse kranten de eerste meldingen van de Spaanse ziekte, in het buitenland zijn dan al vele honderden mensen besmet. Nederland blijft vooralsnog gespaard. Maar naast de verslaggeving over de ontwikkelingen aan het WO-I front, verschijnen in de kranten alarmerende berichten over de uitbraak van de griep in ons omringende landen. (alle krantenberichten zijn van 1918)

DE SPAANSCH E GRIEP.

De Spaansche ziekte nadert volgens de N. R. Ct. meer en meer de Nederlandsche grenzen. In Geldern is een groot aantal militairen aangetast en ook in Kleef hebben zich enkele gevallen voorgedaan.

De Delftsche Courant van 8 juli

— In B e r l i n z i j n t h a n s reeds 80.000 kinderen en 20.000 volwassenen aangetast door de „Spaansche griep”. De ziekte nadert reeds bedenkelijk dicht onze grenzen; ze is o. a. te Cleve geconstateerd.

Fries Nieuwsblad 9 juli

Grenzen en douaneposten houden een virus niet tegen, en het moment breekt aan dat ook in Nederland de eerste besmettingen worden geregistreerd. In een Gronings interneringskamp voor Engelse militairen noteert men 100 gevallen. Als een olievlek breidt de ziekte zich uit.

De „Spaansche ziekte”.

Groningen, 10 Juli. In het interneeringskamp alhier is de zoogenaamde Spaansche griep uitgebroken. De toestand is niet ernstig. Er zijn ongeveer 100 gevallen.

Leeuwarder Courant 10 juli

Gens Propria

Op 13 juli meldt een Brabantse courant het eerste geconstateerde geval in Schoten, thans Haarlem-Noord. Het zal vermoedelijk om iemand in het garnizoen gaan, de Ripperda-kazerne. Zes dagen later meldt het Haarlems dagblad dat 40 gevallen zijn geconstateerd in het garnizoen te Haarlem. Het gaat om militairen die worden verpleegd in een noodziekenhuis aan het Bolwerk. Onder de burgerij heeft men nog geen besmettingen gevonden.

Te Schoten is een geval van Spaansche ziekte voorgekomen bij iemand, die haar uit Engeland had meegebracht. Hij is thans aan de beterhand, doelt een huisgenoot is thans aangetast.

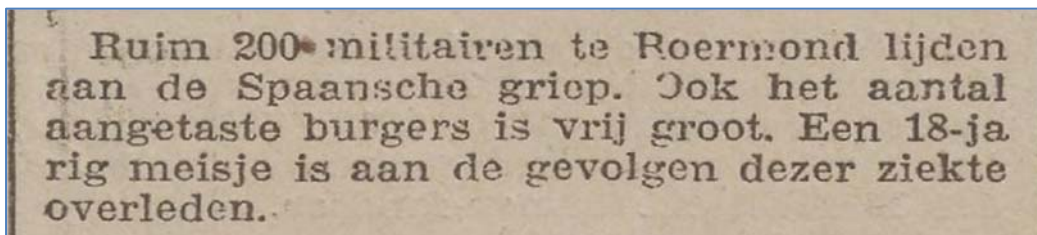
Noordbrabantsche- en 's Hertogenbossche courant 13 juli

De Spaansche ziekte. — Onder militairen aan boord van het logementschip liggende in de groote oude sluis en in de kampen der gelegeerde militairen alhier zijn een aantal gevallen van de Spaansche ziekte geconstateerd. Ook aan boord van een naar den Helder vertrokken torpedoboot waren verschijnselen van deze ziekte waargenomen.

Ook in IJmuiden is het raak:
IJmuider Courant 20 juli

Het duurt niet lang of de griep begint dodelijke slachtoffers te eisen.

Ruim 200 militairen te Roermond lijden aan de Spaansche griep. Ook het aantal aangetaste burgers is vrij groot. Een 18-jarig meisje is aan de gevolgen dezer ziekte overleden.

Rotterdamsch nieuwsblad 20 juli

De slachtoffers vallen niet alleen onder baby's, kleine kinderen en ouderen, zoals bij een 'gewone' griep epidemie, maar opvallend juist het meeste onder jonge gezonde mensen vanaf circa 20 jaar, die in het algemeen een sterk immuunsysteem hebben. Met name militairen die in de eindfase van WO-I in dichtbevolkte kazernes gelegerd zijn.

Hoewel wetenschappers hun uiterste best doen de oorzaak van de ziekte snel te vinden (zij denken aan een bacterie, die door de lucht verspreid wordt), hebben ze in feite geen idee dat griep wordt veroorzaakt door een virus. Meer dan symptoombestrijding met aspirine en verzorging van de zieke, in de hoop dat deze de koorts en de longontsteking zal overleven, is er niet bij. Fabrikanten adverteren in de krant met middelen die naar zij hopen de griep kan voorkomen, zoals desinfecterende keeltabletten, een hoestdrankje abdijsiroop (nog altijd verkrijgbaar, zie bol.com). Een Duitse medicus beveelt rode-bietensalade aan!

Haarlems Dagblad 29 oktober

De centrale gezondheidsraad, begin 20^e eeuw opgericht, een wetenschappelijk orgaan dat advies uitbrengt aan de overheid over gezondheidszaken, laat in de krant aanbevelingen verschijnen om de ziekte te bestrijden.

Zij adviseert: 'reinheid op lichaam, kleding en woning'. 'Laat bij dag en nacht steeds zooveel mogelijk overal verse lucht in uwe woning toe'. En: 'Flinke luchtversching

in plaatsen en inrichtingen waar vele mensen bijeenkomen als: scholen, kantoren, werkplaatsen, fabrieken, winkels, weeshuizen, kazernes, verschingslokalen, booten, trams, treinen, enz. Wees niet beducht voor flink wat verse lucht en bedenkt dat eene krachtige luchtversching de smetstof verdrijven kan, die anders in een lokaal blijft hangen en mogelijk de besmetting overbrengt'.

De Raad hecht er belang aan, dat vloeren niet droog worden opgeveegd, want dat is 'voor een deel enkel stof opjagen'. Het meest afdoende acht hij 'het gebruik van een stofzuigertoestel, als men daar de beschikking over heeft of krijgen kan'.

Gens Propria

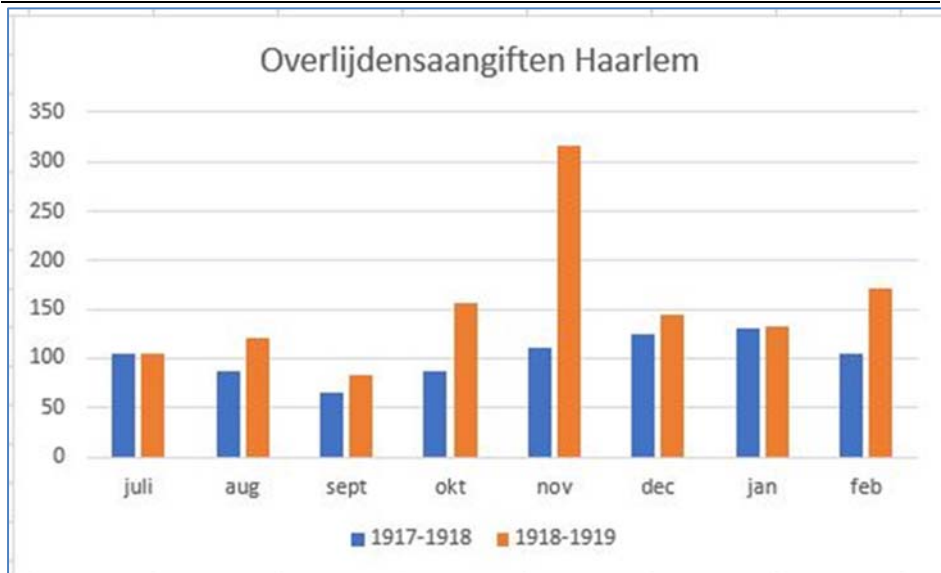
Wie dat niet heeft kan met vochtige dweilen het stof opnemen, daarbij deuren en ramen openzettend. Ook vindt de Raad het gewenst om het besmettingsgevaar van persoon tot persoon te ontgaan door aanraking te vermijden. Mensenmassa's moeten vermeden worden. Mocht een werknemer 'half-ziek' zijn, dan wordt de werkgever aanbevolen om hem liever naar huis te laten gaan. Net als nu zijn de wetenschappers niet bepaald zeker van hun zaak.

Het nemen van praktische maatregelen ter bestrijding van de ziekte is in handen van de gemeenten, b.v. het al dan niet sluiten van scholen, het houden van evenementen waar veel volk op de been is, zoals kermissen. Het maatschappelijk leven raakt ontwricht, hoewel de berichtgeving daarvoor in de kranten terughoudend is, om geen paniek onder de bevolking te zaaien. Vanwege de vele zieken kampen bedrijven en overheidsinstellingen met personeelsgebrek, om dezelfde reden hapert het openbaar vervoer, de ziekenhuizen raken overvol en de artsen en verpleegkundigen, voor zover ze zelf al niet ziek zijn geworden, kunnen de toestroom niet aan.

De eerste golf, waarin velen besmet worden maar meestal zonder dodelijke afloop, ebt aan het eind van de zomer af en het ergste leed lijkt geleden. Maar helaas: in oktober/november van hetzelfde jaar, komt er een tweede golf. En deze keer overlijden naar verhouding veel meer mensen aan de griep. Zoals we nu weten raakten over de hele wereld vele miljoenen mensen besmet, en overlijden er tientallen miljoenen aan. Ook Kennemerland wordt niet gespaard.

Een vergelijking van het aantal overlijdensaangiften te Haarlem in de maanden juli 1917 t/m februari 1918, en juli 1918 t/m februari 1919, toont het effect van de pandemie in het Haarlemse aan. In juli 1918 is het aantal aangiften nog gelijk aan dat van juli 1917. Vanaf augustus is er een stijgende lijn in waar te nemen. Al werd in de overlijdensakte de reden van overlijden niet vermeld, de stijging zal zeker verband houden met het aantal mensen dat aan de griep bezwijkt. In de eerste golf van de epidemie is de toename van aangiften nog beperkt. In de maand september als de golf wegebt, vlakkt ook de stijging in het aantal aangiften af.

In oktober komt een tweede golf en neemt het aantal aangiften toe van 87 in 1917 tot 156 in 1918, en in november is zelfs sprake van bijna een verdrievouding, te weten in 1917 110 aangiften, in 1918 316. In december is een daling te zien, het virus is op zijn retour, om in februari 1919 weer sterk toe te nemen, het virus vlamt weer wat op. Zoals we nu weten duurde dat tot de zomer van 1919. Een laatste griepgolf in wat milder vorm was er nog in 1920.

In december 1918 publiceert het Haarlems dagblad een vergelijking tussen sterfgevallen aan longontsteking en influenza in de maanden juli t/m november van 1917 en 1918. Vooral de maanden oktober en november laten een significant verschil zien tussen beide jaren. In oktober 1917 zijn er 3 mensen

aan overleden, in oktober 1918 48. En in november 1917 7 personen, terwijl dat er in november 1918 181 zijn. Zoals de krant zelf schrijft: dus 25 keer zo veel. Bij deze sterfgevallen zullen ook mensen aan longontsteking zijn bezweken om een andere reden dan de Spaanse griep, maar ongetwijfeld zal de sterke verhoging toe te schrijven zijn aan de griep-pandemie.

Overleden: 4 November: P. G. Keeser, 72 j., Raamvest; 3. A. L. Vos-Meerts 19 j., de Haasstraat; 3. G. 1 m. z. van J. A. Hardenberg, Bakkerstraat; 3. F. de Jong, 27 j., Saenredamstraat; 4. A. G. F. van Soest, vr. 11 j., Wouwermanstraat; 4. H. A. 16 m., z. v. E. C. Billars, Spaarwouderstraat; 3. P. M. 19 m., z. van H. B. Harren, Voortingstr., 4. G. H. J. Habes, 35 j., Leldscheplein; 3. L. Steijman, 81 j., M. van Heemskerkstraat; 4. W. v. d. Oosterkamp-Dams, 27 j., Koolsteeg; 5. N. Guitoneau 28 j., vr. Heerensingel; 4. A. J. v. Weerdenburg 17 j., Voorhelmstraat; 3. W. Bruijn 24 j., A. L. Dyserinckstraat; 4. A. Vaz Dias vr. 8 j., Hazepaterslaan; 4. M. A. v. d. Putten-Woerlee 49 j., Boeresteeg.

aan overleden, in oktober 1918 48. En in november 1917 7 personen, terwijl dat er in november 1918 181 zijn. Zoals de krant zelf schrijft: dus 25 keer zo veel. Bij deze sterfgevallen zullen ook mensen aan longontsteking zijn bezweken om een andere reden dan de Spaanse griep, maar ongetwijfeld zal de sterke verhoging toe te schrijven zijn aan de griep-pandemie.

Vele families in Kennemerland zullen een familielid hebben gehad dat slachtoffer werd van de Spaanse griep. Ook in mijn familie gebeurde dat. Een jongetje van pas anderhalf jaar overleed eraan. Dit is

niet terug te vinden in zijn overlijdensakte, het is bekend uit de familie-overlevering. In het overzicht van de burgerlijke stand, gepubliceerd in het

Gens Propria

Haarlems dagblad, wordt hij genoemd. Een overlijdensadvertentie in de krant is er niet. Zijn leven was nog maar net begonnen. Nooit zal hij als voorvader in iemands kwartierstaat worden opgenomen. Want hij zou nooit trouwen, vader worden, of opa. Nooit zou hij iemands oom worden. Hoogstens bleef hij in de herinnering van zijn vader en moeder voortleven, tot ook zij er niet meer waren. En nu even, in dit artikel, denken wij aan hem.

Haarlems Dagblad 5 november

Na enkele jaren verdwijnt het Spaanse-griepvirus, met dezelfde snelheid als het gekomen is. Laten we hopen dat ook het Coronavirus ons binnenkort met gezwinde spoed verlaat en definitief kan worden bijgeschreven als geschiedenis in de analen van deze tijd.

Judith Harren

De doodstraf in Zandvoort

Paulus Loot de heer van Zandvoort was in 1731 betrokken rondom het proces van 2 van zijn inwoners zijnde Crelis Kok alias Kees Oostinge en zijn vrouw Antie Cornelisdr. Kok. Crelis kwam van buiten Zandvoort en had zich met zijn vrouw en kind in Zandvoort gevestigd. Als nieuw gezin in Zandvoort werden zij bezocht door een vertegenwoordiger van de Kerk, er was nog iets te regelen, het kind was namelijk nog ongedoopt.

Wat bleek echter, de vader Crelis was de vader van het kind maar ook de vader van haar moeder. Zij bleek namelijk zijn dochter te zijn. Zij leefden als een gezin in gemeenschap zo staat geschreven. Dit wordt ontoelaatbaar geacht. Kerkmeesters zijn vaak ook als Schepen vertegenwoordigd in de Schepenbank, veelal een gecombineerde functie en zo ook in Zandvoort. Dit probleem wordt dan ook besproken in de Schepenraad. De conclusie moet zijn geweest dat deze situatie onacceptabel was, de Schout Jan Adriaansz van der Mije wordt geïnformeerd. De Schout meldt dit aan de Baljuw van Kennemerland, want hier moest gestraft worden. De zaak is duidelijk en de Baljuw legde de zaak voor aan het College van Leenmannen van Kennemerland, die in hun hoedanigheid geïnstalleerd werden als deelnemer in de Vierschaar en vroeg hen een uitspraak te doen waarmee gestraft moest worden in deze ernstige zaak.

Jaarlijks werd een college van Leenmannen aan de Raadsheer van de Staten van Holland en West Friesland voorgesteld

In 1731 bestond het College van Leenmannen uit:

Mr. Johan Slichter

Mr. Cornelius Fannius, Heer van Oud Haarlem, gecommiteerde van de Staten van Holland
Mr. Pieter Steyn, zoon van de Burgemeester van Haarlem, de latere Raadspensionaris van de Staten van Holland.
Mr. Isaac Perné, Heer van Backum.
François Arnoud Druijvenstein, Schepen van Haarlem.
Paulus Loot, Heer van Santvoort.

Balluw Hr. Jacobus de Hohepied vroeg aan de Heren Leenmannen welke straf zij zouden voorstellen;

Gevoteerd, over Crelis Kok;

Slichter	geworge, geblakert en op 't Rad
Fannius	geworge, geblakert en op 't Rad
Loot	onthoofd, geblakert met de beenen aan de Galg
Stijn	geworgt, geblakert met den beenen aan de Galg
Penné	geworgt, geblakert en op 't Rad
Druijvenstijn	geworgt, geblakert met de beenen aan den Galg
Fabricius	onthoofd, 't lichaam op 't Rad en de kop op een pen

Gevoteerd over Antie Corn. Kok

Slichter	met 't swaert onthoofd en begraven
Fannius	geworgt en begraven
Loot	gegeseld en voor altoos gebannen
Stijn	geworgt en begraven
Penné	geworgt en begraven
Druijvenstijn	geworgt en begraven
Fabricius	met 't swaert onthoofd en begraven

Met deze uitspraken besliste de Baljuw Hr. Jacob Hochpied dat; Crelis; gewurgd wordt en geblakerd op het Galgenveld aan de Groenmarkt,

Antie; gewurgd en begraven.

Aldus besloten en uitgevoerd op 24 juni 1731 te Haarlem.

De werkzaamheden werden naar tevredenheid uitgevoerd door de Haarlemse Scherprechter Harmanus de Vogel. Als afsluiting op dit gebeuren nodigde de Baljuw de Leenmannen en de Predikant uit voor het drinken van een likeur, in de Burgemeesterskamer van het Stadhuis en een toast uit te brengen op de goede afloop.

Het jaar 1731 blijkt het enige jaar te zijn dat Paulus Loot opgenomen was in het College van leenmannen en of in functie was van de Vierschaar.

Zo'n terechtstelling gebeurde op een openbare plaats en de vele toeschouwers wilden waar voor hun geld. Ze moesten hun vertering bij de eetkramen betalen, dus hoe langer het schouwspel duurde hoe meer er werd verteerd en verdiend. (de één zijn dood de ander zijn brood).

Leendert de Jong

Een bijstandsmoeder in de 18e eeuw

IJsselmuiden 1767.

Aan de overkant van de IJssel ligt de oude Hanzestad Kampen, bestuurd door burgemeesters en schepenen. Aan deze zijde van de brug het dorp IJsselmuiden, dat behoort tot het drostambt IJsselmuiden. De drost is de Hoog Wel Geb. Gestr. Heer baron Pallandt tot Sutheim enz. enz. benoemd in april 1763. Hij bestuurt dit landelijk gebied. Hij woont in Zwolle en bezoekt de dorpen als dat nodig is. Het dagelijks bestuur heeft hij gedelegeerd aan de scholtus (=schout) Veen.

De mensen in het dorp zijn met elkaar verbonden binnen de Nederduits Gereformeerde kerk. Zij is niet alleen een religieus instituut met wekelijkse kerkdiensten, maar geeft ook steun aan de armen en zieken binnen de gemeenschap. De ondersteuning wordt gefinancierd vanuit de armenkas of diaconie. Hiervoor wordt tijdens de kerkdiensten gecollecteerd; zo draagt de gehele gemeenschap bij. Soms ontvangt zij een schenking, maar één ding is zeker: de middelen zijn beperkt.

Men is dan ook niet blij wanneer arme mensen vanuit andere plaatsen zich in het dorp vestigen; zij zouden in de toekomst wel eens een beroep op de diaconie kunnen doen. Daarom moeten nieuwkomers een borgstelling hebben van de kerkelijke gemeente waar zij vandaan komen, zodat de diaconie van IJsselmuiden de kosten van eventuele ondersteuning daar kan terugvorderen. Deze borgstelling is zes jaar geldig. Dit is een officiële regeling, in een plakkaat vastgelegd. Van tijd tot tijd gaan leden van de kerkenraad bij nieuwkomers langs om borgstellingbrieven, ook wel akten van indemniteit genoemd, op te halen. Het kerkbestuur weet van de komst van nieuwe lidmaten, omdat zij zich gemeld hebben met een attestatie, dat is een bewijs dat zij lid waren van de kerk in hun plaats van herkomst. Als men geen borgbrief kan overleggen, kan men natuurlijk geen hulp van de diaconie verwachten.

Er zijn wel eens moeilijkheden bij het ophalen van deze brieven. Maar :
"Volgens resolutie van hun Ed. Moog. J. van den maart dezels jaars 1767, zijn de kerkenraden van het bezorgen en ophalen der borgtochten

geheel bevrijd, en is zulks in last gegeven aan de heeren schouten en deszelfs bedienden. Hebbende nu gevolglijk kerkenraden alleen maar toe te zien dat de hen ter hand gestelde borgtochten genoegzaam zijn, om den armenstaat te dekken tegen alle schade.”

Een ongelukje en een borgstelling

Op 20 maart 1767 ontvangt de predikant Aernout Duircant “van wege den Heere scholtus Veen uit handen van Engeltje Storm, alhier in IJsselmuiden bij Gerrit Polman 't huis zijnde, zekere borgstelling gepasseerd bij den Heere van Marle burgemeester der stad Kampen, ten behoeve van een Barta Telderman geboortig van Deventer, en die bij voornoemde heer voor meid gediend hebbende, nu in onecht bezwangert was.” Hij zal de zaak in de kerkenraad bespreken. Dit is bijzonder: de borgsteller is geen kerkelijke gemeente, maar een particulier. De kerkenraad verlangt daarom extra zekerheid. Op 27 maart 1767 schrijft de predikant aan de drost, dat de kerkenraad “van oordeel is dat schoon wel een zesjarige borgtocht in andere gevallen aan de letter van het plakkaat voldoet, in dit geval nochtans een gansch andere en altoos durende borgtocht word vereist, zo omdat hier slechts een particulier borg is, als om dat de diaconie van IJsselmuiden geen betrekking ter wereld heeft op dit vrouwspersoon, als te Deventer geboren zijnde, en te Kampen laatstelijk gewoond hebbende. Daar en boven meent de kerkenraad, dat zal de diaconie in omni casu [= in ieder geval] behoorlijk gedekt zijn en blijven, en bezwaard voor moeilijkheden en kosten, de heer van Marle zo moet borg stellen voor altoos niet alleen voor zich zelven, maar ook voor deszelfs erfgenamen en, dat in de borgtocht, niet alleen de personen maar ook de goederen moeten verbonden worden.” Deze brief wordt dezelfde dag met de middagschuit naar de drost verzonden.

Op 29 maart, om half acht 's avonds ontvangt de predikant het antwoord: “Het tweede geval, waarin de kerkenraad zwarigheid vindt, ben ik van opinie, dat daar genoeg mede zoude kunnen genomen worden, ten minste provisioneel, daar zal wel gelegenheid zich op doen eerlang, om daar over nader te kunnen spreken.”

De drost is van plan binnenkort naar Kampen te komen, maar wegens drukke bezigheden moet de drost zijn reis naar Kampen uitstellen.

Op 26 april is nog steeds niets van de drost vernomen, daarom zal twee dagen later een afvaardiging naar de schout en eventueel naar de drost gaan om zijn antwoord te vernemen. De drost stuurt een aangepaste versie, die op 4 mei in de kerkenraad wordt besproken, maar men vindt er nog enige bezwaren in, die aan de schout worden gemeld. De verder aangepaste versie wordt op 10 mei besproken; men kan er met enige tegenzin in berusten.

De tekst luidt:

“Alzo volgens de publicatie van Ridderschap en Steden van den 3den Maart 1767, geen onvermogene uit de eene plaats naar de andere vertrekken, en zich aldaar met ter woon nederzetten, zonder vooraf sufficiente cautie gesteld te hebben, dat nog bij zelf, nog na hun overlijden, derzelve kinderen zullen komen tot laste van den armenstaat of diaconie, en de Bartha Teldermans thans te IJsselmuiden haar intrek en woning genomen heeft bij Gerrit Polman, zo verklaare ik ondergeschrevene, door deze niet alleen voor mij zelve, maar ook voor mijne erfgenamen, mij te verbinden, dat gemelde Bartha Teldermans nog het kind, dat uit haar staat geboren te worden, ooit of immer meer zal komen tot laste van de diaconie of armenstaat van IJsselmuiden, en dat ik dus de gemelde diaconie of armenstaat ten allen tijden wegens alle hinder en schade zal indemniceren, en vrij waren. Daar voor onder renuntatie van alle exceptien, mij en mijne goederen verbindende, met dat effect als of zulks gerichtelijk geschied was. Kampen den 9 Mei 1767.

Was getekend, B. van Marle.

De kerkenraad is er toch nog niet gerust op dat hiermede altijd alle kosten voor het onderhoud van Barta Telderman en haar nu nog ongebooren kind vergoed zullen worden, maar de schout overtuigt hen ervan dat er nu uit deze gansche zaak geene wesentelijke zwaarigheden voor onze diaconie te vrezen waren. Op 24 mei wordt dan ook officieel in een kerkelijk besluit vastgelegd dat de borgstelling van 9 mei 1767 aanvaard wordt.

Het is een meisje!

De borgtocht is nu geregeld; nog net op tijd! Want dan komt op 19 juni 1767 het bericht:

”Zo morgens omtrent half 10 uren, tijding bekomen door Gerrit Polman, dat meergemelde Barta Telderman voor omtrent anderhalf uur was bevallen van een dochter.”

Het is gewoonte dat een kind van een ongehuwde moeder door de moeder zelf ten doop wordt gehouden. Barta Telderman vraagt in een request aan de drost van deze verplichting te worden ontheven omdat zij zeer zwak is en het nog geruime tijd zal duren voordat zij genoeg hersteld is, terwijl ook haar baby zeer zwak is en dan wellicht ongedoopt zou sterven. Zij vraagt dan ook of een ander haar kind ten doop mag aanbieden. De drost staat dit verzoek toe.

Dus: Den 5den Juli 1767

Na den middag, is het kind van meergemelde Barta Teldermans gedoopt, zijnde aan den predikant als vader opgegeven Jan Marcus van Marle, de peete was Saartjen Toornmans.

Zij krijgt de naam Johanna Susanna van Marle. Tenslotte gaat Barta Telderman op 19 juli voor het eerst weer naar de kerk.

Betalingsproblemen

De familie van Marle betaalt het kostgeld voor Barta na oktober niet meer. Burgemeester B. van Marle overlijdt dit najaar. Gerrit Polman zoekt begin januari 1768 advies bij de heer fiscaal Sandberg en de procureur van Slangenburgh. Deze vragen om een kopie van de borgstelling door wijlen de heer en burgemeester B. van Marle. Vervolgens verschijnen in de kerkenraadsvergadering van 7 februari 1768 benevens meergemelde Barta Telderman, ook Gerrit Polman, bij welke zij, Barta Telderman haar intrek en woning genomen had, verzoekende hij, Gerrit Polman, dat vermits de heer ritmeester van Marle, zich thans van haar, Barta Telderman, en haar kind geheel en al scheen te onttrekken, wij [= de diaconie] hem het verschenen kost-geld van dertien weken herwaarts op de best mogelijke wijze zouden bezorgen. Zijn verzoek wordt afgewezen; de diaconie is geen partij, hun eis moet door de civiele rechter worden behandeld.

Probeert van Marle zich aan zijn verplichtingen te onttrekken?

De oude heer B. van Marle is onlangs overleden [december 1767?] en de familie, waaronder de broers Jan Marcus en Evert Hendrik, is in Kampen samen gekomen ongetwijfeld met het oogmerk de boedel te verkopen en te verdelen. Daarmee zou de diaconie dus haar zekerheid verliezen om eventuele schade vergoed te krijgen.

De ritmeester Jan Marcus van Marle wordt gevraagd opening van zaken te geven en op 10 februari verzekert hij de predikant dat de goederen niet zullen worden vervreemd, voordat er voldoende zekerheid is gegeven. Doch op 23 februari komt het bericht binnen dat de familie van Marle het goud en zilver reeds onder elkaar verdeeld heeft, dat over acht dagen de roerende goederen en twee dagen later de huizen en andere onroerende goederen verkocht zullen gaan worden. Van de belofte door de ritmeester op 10 februari gedaan, is dus niets terecht gekomen! Op 25 februari vraagt een afvaardiging de gebroeders van Marle hoe zij denken de belofte van Jan Marcus van 10 februari gestand te doen, maar zij krijgen "een gansch onvoldoend en onvriendelijk antwoord." Nu begint het er om te spannen!

Een hogere instantie ingeschakeld

De volgende dag (26 februari) gaat een afvaardiging naar de landdrost (in Zwolle?). Deze vraagt een request in te dienen, waarop hij ten spoedigste zal oordelen. Bij terugkomst van de afvaardiging, schrijft de predikant een brief die diezelfde dag met de middag-schuit wordt verzonden. Zij luidt:

Hoog Wel Gebooren Gestrengen Heere
den heere A.W. baron van Pallandt.

Heere van Suithem landdrost van IJsselmuiden ect. ect. ect.

De bezorgers van de diaconie of armenstaat van IJsselmuiden geven met den diepsten eerbied aan UW Hoog Wel Geb. gestr. te kennen, hoe in den jaren 1767 door wijle den wel Ed. gestr. heere burgemeester van Marle in IJsselmuiden bij Gerrit Polman is besteed geworden zekere Barta Telderman, als dienstmaagd gewoond hebbende bij zijn W. Ed. ZG. gestr., en nu in onecht bezwangert zijnde, en vervolgens aldaar van een dochter verlost. Hoe daar op de diaconie van IJsselmuiden voornoemd ingevolge haare onvermijdelijke plicht, gerequireert hebbe acte van borgtocht voor deze van buiten ingekomen inwoonster, en het kind dat door haar ter wereld stond gebracht te worden, waarin eindelijk na vele aangewende moeiten, zo verre geslaagd zijn, dat de Wel Ed. gestr. heer burgmeester van Marle eene formele borgtocht voor zich en zijne erfgenamen, onder verband van alle zijne goederen en met renuntiatie van alle exceptien, gepasseerd en afgegeven hebbe. Deze hieraan annex sub lit. . En doordien burgemeester van Marle voor enige tijd overleden zijnde, de erfgenamen, zich niet steurende aan alle zodanige borgtocht en verband, als op deze boedel en nalatenschap is leggende, thans niet tegenstaande alle minnelijke aanmaningen te raade zijn geworden [=van plan zijn], om op aanstaande dinsdag, den 1^e Maart den meubilaire goederen bij publieke verkoping te veraloeneeren [=vervreemden], en enige dagen daar na de vaste goederen te verkopen, strekkende allesinds tot praejuditie [=nadeel] van opgemelde diaconie, en illusoir making van welgemelde borgstelling. En doordien de heer Med. dr. E.H. van Marle te Zaandam in Holland woonachtig is, en de heer ritmeester als officier het garnizoen moet volgen, en zij de goederen verkocht zijnde, hier niet meer dan op enige andere plaats te doen hebbende, zich daarna aan deze borgtocht niet zullen laten gelegen leggen, maar dezelve houden voor nul en nietig , vermits de effecten, waarop dezelve legt, niet meer voor handen zijn.

Zo vinden de armenbezorgers van IJsselmuiden zich verplicht zich nederig te keren tot UW G.G. en in deze hunnen kwaliteit ootmoedig te verzoeken: Dat het UW G.G. gunstig believen mogen te bezorgen dat alle zodan[ig]e verkoppingen mogen worden belet, ter tijd en wijle zij namens de diaconie secuur zullen gesteld zijn, ofte de rem. te gelasten daar omtrent zodane zorg aan te wenden, als nodig zullen oordelen, of wel daar omtrent al zulke goede voorziening te doen, als UW G.G. best convenabel zal oordelen, om de diaconie ten allen tijden en alleszins geïndemniseerd te doen blijven, ingevolge de meermalen-gedachte borgstelling.

Quo Tacto. Was getekend Hendrik Gerrits, Jan Avink, Roelof Teunis, diaken van IJsselmuiden.

Kantlijn: zijn gesteld in handen van de betcl.de [=beklaagde?]om hier op te berichten op maandag den 28sten Maart aanstaande binnen Zwolle ten mijne huize. Zwolle den 29 Februari 1768, A.W. baron van Pallandt.

Op 2 maart is er nog steeds geen antwoord van de drost binnengekomen. Het beslag op de roerende goederen is reeds onmogelijk geworden. Wie moet nu de verkoping van de onroerende goederen beletten?

Er wordt weer een brief naar de drost gestuurd met de vraag: "Zullen wij beslag leggen of doet U het?"

Er is ook een brief binnengekomen van de heer van Slangenburgh de procureur = zaakwaarnemer van Barta d.d. 1 maart. De predikant had Barta voorgesteld zelf de verkoping te verbieden via haar zaakwaarnemer. Doch deze weigert en stelt dat dit de taak van de diaconie is. Deze heeft aanvankelijk de fam. van Marle aansprakelijk gesteld, maar doet nu niets om die aanspraken af te dwingen.

's Avonds komt nog een brief van de drost binnen: "Ik heb dinsdag 1 maart het request van 28 februari goedgekeurd en verzonden.

Ik twijfelde er niet aan dat u dat wel ontvangen zou hebben."

De reden dat de brief van de drost niet ontvangen was, kon niet worden achterhaald. Er wordt diezelfde avond weer een aangepast request aan de drost gebracht, met de vraag deze direct goed te keuren en aan de bringer mee terug te geven.

De predikant ontvangt op 3 maart 's morgens om half acht reeds het antwoord met de aantekening dat er op maandag 28 maart uitspraak zal worden gedaan.

's Middags om half 2 komt ritmeester van Marle bij de predikant en verklaart dat burgemeester van Knuth de waarborg overneemt.

's Avonds om 6 uur komt de kerkenraad weer bijeen en namens deze schrijft ds. Duijck een brief aan burgemeester W.F. van Knuth om zo ras mogelijk de overgenomen borgtocht in orde te maken en aan te geven waar en wanneer dit zal geschieden. Deze brief wordt hem direct gebracht, maar hij moet dat eerst nog met van Marle bespreken. Dus weer uitstel.

De volgende morgen, 4 maart, vragen twee leden van de kerkenraad van Knuth op de man af of hij de borgstelling accepteert, maar zij krijgen geen bevestigend antwoord.

Tijdens de kerkenraadsvergadering 's middags komt een brief van Evert Hendrik van Marle met daarbij een akte waarin burgemeester van W.F. Knuth

Gens Propria

alsmede de advocaat G.A.Herweijer zich borg stellen voor de schulden en lasten van de overleden Berend van Marle, die binnen een jaar en een dag mochten worden kenbaar gemaakt.

In de kerkenraadsvergadering van 6 maart wordt deze borgstelling voorlopig aanvaard. De volgende dag wordt dit besluit aan de broeders van Marle overhandigd. Ritmeester van Marle tekent voor ontvangst.

Uitspraak van de drost

Op 28 maart doet de drost uitspraak over het request van de kerkenraad. Een afvaardiging van de kerkenraad die bij de broeders van Marle heeft geïnformeerd naar hun reactie, rapporteert 's avonds aan de predikant dat "de diaconie eerstdaags een tevredenstellende verzekering zal krijgen".

Op 11 april ontvangt de predikant het extract uit het gerechtsprotocol van het drostamt IJsselmuiden met uitspraak in het geschil tussen de kerkenraad van IJsselmuiden en de gebroeders van Marle. De kosten van de diaconie zullen gedurende een jaar en een dag door burgemeester van Knuth en zijn comparant worden gedragen; en voor de periode daarna zullen zij binnen een jaar ter arbitrage van de drost verdere zekerheid stellen. De afgevaardigden hebben daarmee genoeg genomen. Hiermede is de zaak in ieder geval voorlopig geregeld.

Hoe nu verder?

De betaling van het kostgeld is kennelijk weer hervat, maar in de loop van het jaar is geen definitieve regeling tot stand gekomen. De kerkenraad krijgt het weer benauwd. Op 26 december vraagt de kerkenraad per brief aan de drost of de periode van een jaar en een dag is ingegaan op de dag van het overlijden van de burgemeester B. van Marle of op de dag van het passeren van de akte waarin is vastgelegd dat burgemeester van Knuth en de advocaat Herweijer de borgstelling overnemen. Op 1 januari 1769 is er nog geen antwoord van de drost binnengekomen.

Hoe dit verder afloopt weet ik niet, want het vervolg van de tekst heb ik (nog) niet tot mijn beschikking. Wordt vervolgd.

Dankwoord

Graag wil ik Bertil Brink, koster te IJsselmuiden, bedanken dat hij mij op deze geschiedenis in de kerkenraadverslagen heeft gewezen en Annelies Onijs-Koetsier te Deventer voor de transcriptie hiervan. De bron: DTB IJsselmuiden in Stadsarchief Kampen toegang 00027, inv.668 en toegang 00288, inv.1

Johan Kuijman

Bestuur afdeling Kennemerland

voorzitter waarnemer
redacteur **Leendert de Jong**
Kostverlorenstraat 109a
2042 PE Zandvoort
Telefoon 023-5 71 31 13
l.j.d.jong@casema.nl

Secretaris: **Pim van Rhoon**
Norholm 62
2133 HL Hoofddorp
Telefoon 06-39 69 6010
w.rhoon@outlook.com

Penningmeester: **Henk Timmers**
Van den Vondellaan 7
1985 BA Driehuis
Telefoon 0255-76 90 26
henk@henktimmers.nl

Lid **Marianne Kwant-van de Pieterman**
Westbroekerweg 67
1991 LX Velsbroek
Telefoon 06-44 15 66 18
kwant.marianne@gmail.com

Lid **Gea Martijn**
Wijk aan Zeeërweg 184
1972 NW IJmuiden
Telefoon 0255-51 46 14
marti518@planet.nl

Lid **Peter Perger**
Wijk aan Zeeërweg 184
1972 NW IJmuiden
Telefoon 0255-51 46 14
peter.perger@planet.nl

Website

Webmaster: Henk Timmers
Peter Perger

Face book

NGV Kennemerland Peter Perger

website

[:www.KNL.ngv-afdelingen.nl](http://www.KNL.ngv-afdelingen.nl)

Mutaties lidmaatschap

Postadres:NGV Kosterijland 3,
3981 AJ, Bunnik.
Bezoekadres Postbus 50,
3980 CB, Bunnik.
Tel: 085-1051199.
web-site www.ontdekjouwverhaal.nl

Helpdesk computergebruik Kennemerland

Onderstaand treft u de namen aan van degenen die bereid zijn u, voor zover mogelijk, de helpende hand te bieden. Als u met een van deze leden telefonisch contact opneemt, verzoeken wij u vriendelijk dit tussen 19.00 en 21.00 uur te doen, omdat de meesten van hen een gezin en/of een werkring hebben.

GensData Pro

www.gensdatapro.nl

ProGen

Kees Heemskerk 023 - 527 47 42

Aldfaer

Kees Heemskerk 023 - 527 47 42

HazaData

www.hazagebruikers.nl

Gens Propria

Redactie: Leendert de Jong
Peter Perger
Marianne Kwant

Redactieadres: Leendert de Jong
Kostverlorenstraat 109a
2042 PE Zandvoort
l.j.d.jong@casema.nl

De redactie stelt zich niet verantwoordelijk voor de inhoud van ondertekende bijdragen.

Overname van de gepubliceerde artikelen is toegestaan mits dit geschiedt onder volledige bronvermelding.
Door aanlevering van kopij verleent de auteur automatisch toestemming voor (her)publicatie – al dan niet in digitale vorm – van het aangeboden artikel door de redactie van Gens Propria. De auteur doet daarbij tevens afstand van elke mogelijke auteursrechtelijke vergoeding met betrekking tot de ingezonden kopij.

Port Betaald

afzender
NGV Kennemerland
Kostverlorenstraat 109a
2042 PE Zandvoort